

Opmerkelijke rapporten

BIJLSMA R. G. 1998. *Broedvogels van de buitendijkse Oostvaardersplassen: een kartering in 1997*. Altenburg & Wymenga, Veenwouden. 122 p. Prijs f 25,-. Te verkrijgen bij het Bezoekerscentrum Staatbosbeheer Oostvaardersplassen, Kitsweg 1, 8218 AA Lelystad (tel. 0320-254585). Voor f 29,50 wordt het rapport u toegezonden, voorzien van een acceptgiro.

De Oostvaardersplassen zijn in 1968 ontstaan na inpoldering van Zuidelijk Flevoland. De internationale reputatie op het gebied van watervogels heeft dit gebied vooral te danken aan het binnendijkse moerasgedeelte van 3600 ha. Hier bevindt zich niet alleen de grootste aalscholverkolonie van West-Europa, maar ook komen soorten als Baardmannetje, Lepelaar, Grauwe Gans en Blauwborst hier in aanzienlijke aantallen voor. Het buitendijkse ("buitenkaadse") gedeelte van de Oostvaardersplassen (2000 ha), ook wel de bufferzone genoemd, is een overwegend droog gebied met afwisselend droge en natte graslanden, ruigten en gedeelten met bos- en struikopslag.

In het buitendijkse gebied vond in 1997 een integrale broedvogelkartering plaats. Er werden vijf complete rondes gelopen wat een redelijk beeld van de broedvogelbevolking oplevert. Van de algemene soorten werd alleen de presentie vastgesteld. In het gebied werden 92 soorten broedvogels vastgesteld, waarvan er 15 op de Rode Lijst staan: Dodaars, Zomertaling, Porseleinhoen, Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, Watersnip, Grutto, Tureluur, Velduil, Oeverzwaluw, Paapje, Roodborsttapuit, Rietzanger en Grauwe Klauwier. Daarnaast werden diverse zeldzame soorten met territoriumindicerend gedrag waargenomen, zoals Krekeltzanger, Buidelmees en Roodmus.

De vegetatiesuccessie in het buitendijkse gebied heeft tot een dynamische broedvogelbevolking geleid. Zo resulteerden de recente vergravingen (natuurbouw) in de vestiging van pioniers als plevieren en Kluten. Verruiging met Grote Brandnetel, Kleefkruid en Akkerdistel werkte gunstig uit op de aantallen en de verspreiding van Blauwborst (283), Sprinkhaanzanger (85), Bosrietzanger (931), Grasmus (491) en Rietgors (369).

In het buitendijkse gebied werden per habitatype sterk uiteenlopende dichtheden binnen een soort aangehouden. Zwaar begraasde graslanden waren minder interessant voor open terrein vogels als Kwartel, Veldleeuw, Graspieper, Gele Kwikstaart en Paapje dan weidse, extensief begraasde delen met ruigere vegetatie. De dichtheid van 'echte' weidevogels was zeer laag; mogelijk heeft dit deels te maken met de hoge graasdruk van koeien, paarden en Grauwe Ganzen, al kan de aanwezigheid van grondpredatoren ook een rol hebben gespeeld.

Het rapport is voorzien van achttal 'boxen' die een overzicht geven van het ontstaan van de Oostvaardersplassen, het beheer, de grote herbivoren, de aalscholverkolonie, kiekendieven, Baardmannetjes, Lepelaars en Vossen en als laatste de gevleugelde grazers in het moeras. Het rapport is voorzien van verspreidingskaarten van de belangrijkste soorten, verlichtigd met kleurenfoto's van Vincent Wigbels, tekeningen van Jos Zwarts en uitgebreide Engelse samenvattingen.

Voor het eerst in de geschiedenis van de Oostvaardersplassen wordt een compleet beeld gegeven van de broedvogels van het buitendijkse gebied. Rob Bijlsma geeft een boeiend verslag van het veldwerk en de resultaten. Voor een ieder die geïnteresseerd is in grootschalige karteringen van moerasgebieden is dit aangename kost. – *Frank E. de Roder*

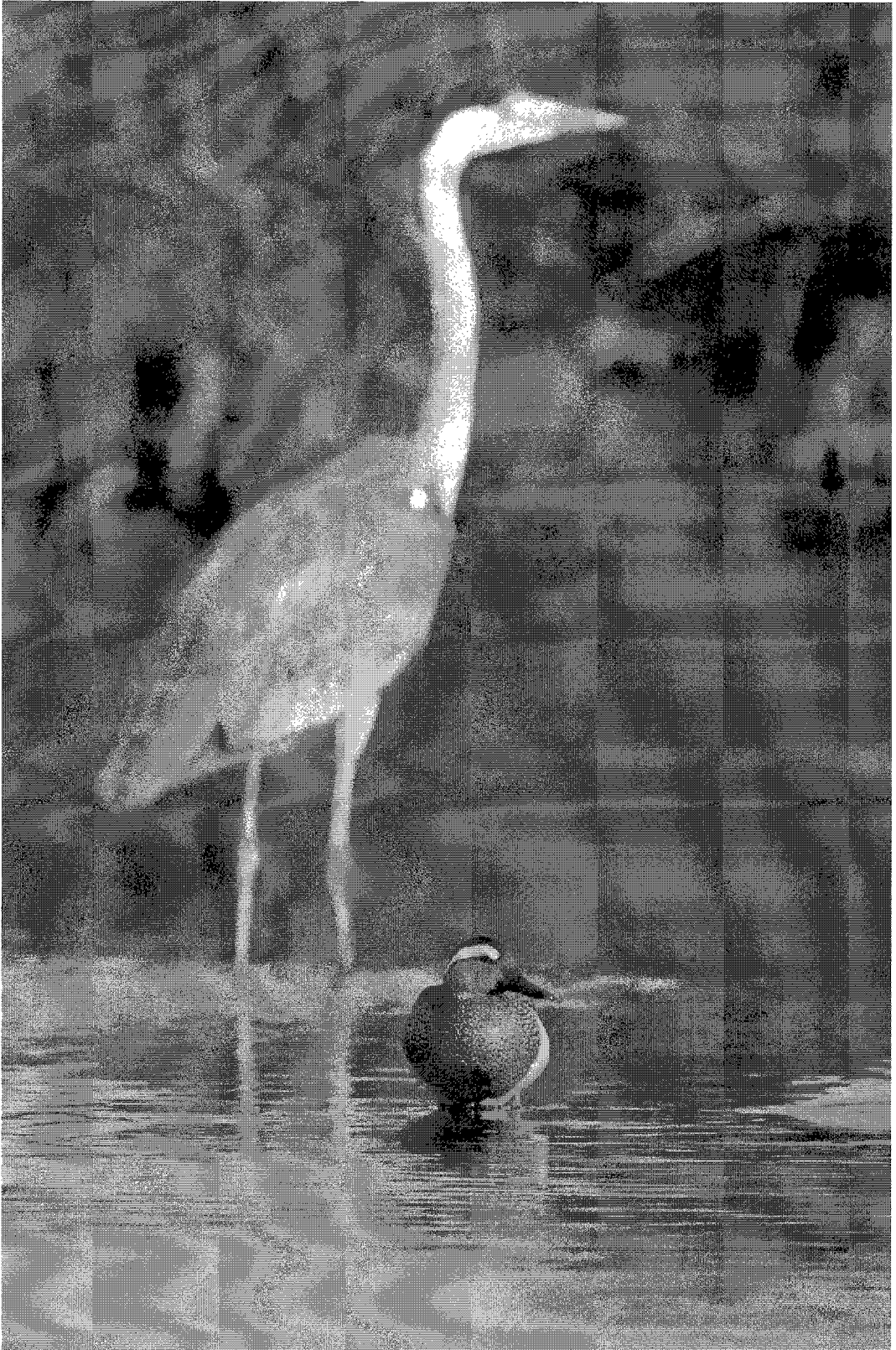
VADER H. 1998. *Veertien jaar broedvogelinventarisaties in de Amsterdamse Waterleidingduinen van 1984 tot en met 1997*. Gemeentewaterleidingen Amsterdam. Belangstellenden kunnen een gratis exemplaar aanvragen bij: Gemeentewaterleidingen Amsterdam, sector Ecologie, Vogelengangseweg 21, 2114 BA Vogelenzang.

De start van het Broedvogel Monitoring Project in 1984 was voor een aantal leden van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland een goede aanleiding om met acht plots een broedvogelonderzoek in de AWD te beginnen. Regelmatig werd men, veelal uit jagerskringen, bestookt met verhalen over de dramatische achteruitgang van kleine vogels vanwege predatie door Vossen en kraaiachtigen. Het jaarlijks volgen van de broedvogelstand volgens duidelijk omschreven richtlijnen zou gegevens kunnen opleveren waarmee dit soort verhalen ontkracht zou kunnen worden. Bovendien was de terreinbeheerder erg geïnteresseerd in de gevolgen van de begrazing voor de broedvogelstand.

Na veertien jaar inventariseren blijken er ingrijpende wijzigingen in de samenstelling van de broedvogelstand te zijn opgetreden. Het totaal aantal broedparen is weliswaar gestegen, maar dit komt door de toename van enkele struweelbroeders zoals Grasmus en Nachtegaal. Met de soorten van het open duin is het echter droevig gesteld. De Tapuit viel terug van 100 naar 30 paar en het Paapje is nu vrijwel verdwenen. Met de Zomertortel gaat het snel bergafwaarts. Een telling in de jaren zeventig in het gehele gebied (3400 ha) leverde toen 262 paren op. Nu zijn het er vermoedelijk minder dan 70. De meeste soorten watervogels zijn ook in aantal teruggelopen. Alleen de Nijlgans nam licht in aantal toe. Interessant zijn de mededelingen over de broedvogelstand in de begraasde duingebieden. De begrazing heeft hier niet geleid tot terugkeer van Paapje, Roodborsttapuit en Wulp. Omdat de koeien liever Riet en Iisdodden dan duindoorn- en kruipwilgtakken aten, namen Rietzanger en Kleine Karrekiet af en werd een toename van struweelsoorten vastgesteld.

In een bijlage doet Fred Koning verslag van zijn onderzoek naar roofvogels en uilen in de periode 1987-97. Buizerd en Havik vestigden zich in deze periode, maar Boomvalk en vooral Sperwer kregen het zwaar te verduren.

Dit interessante verslag zou zeker nog aan waarde hebben gewonnen indien ook de gegevens van de vijf BMP-plots in het Zuid-Hollandse deel van dit duingebied in de beschouwingen waren betrokken. Juist dit gedeelte is in het verleden het minst aangetast door vergravingen en kent fraaie overgangen van open duin naar binnenduinarandbos. – *Jelle van Dijk*

RIJKSINSTITUUT VOOR VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU 1999. *Natuurbalans 99*. RIVM, Bilthoven. ISBN 90-140-6228-1. Te bestellen voor f 49,95 bij: Samsom H. D. Tjeenk Willink, Postbus 316, 2400 AH Alphen aan den Rijn.

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van natuur, bos en landschap in afhankelijkheid van de maatschappelijke ontwikkelingen en het gevoerde overheidsbeleid. Het is een product van het Natuurplanbureau, een samenwerkingsverband van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO), met medewerking van de specialistische diensten van Rijkswaterstaat (RIZA en RIKZ).

Sinds het lanceren van het Natuurbeleidsplan in 1990 zijn er wat succesjes geboekt, zoals dat van het Soortbeschermingsplan Lepelaar en het meer natuurlijke beheer van bossen. Maar in het algemeen is er nog geen reden tot juichen; de natuurkwaliteit blijft achteruit gaan. Algemene soorten worden algemener, zeldzame soorten worden zeldzamer. Voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur zijn er weliswaar voor 36 000 ha beheersovereenkomsten gesloten en is 44 000 ha aangekocht, maar daarmee ligt het proces achter op schema. Wel is er een nieuwe impuls uitgegaan van de inhaalslag

die in 1998 is gemaakt met het aanwijzen van gebieden in het kader van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. Nederland was nogal achter met deze aanwijzingen en is daarvoor door het Europese Hof op de vingers getikt. Tot 1998 waren gebieden als de Waddenzee, Zwarte Meer, Oostvaardersplassen en Biesbosch aangewezen, nu zijn daar o.a. de Noordzeekust voor de Waddeneilanden, IJsselmeer, Markermeer, Ketelmeer, Veluwerandmeren, Lauwersmeer, de Friese Meren, Vechtplassen, een aantal Waterlandse plassen, uiterwaarden langs de Rijntakken, Haringvliet, Hollandsch Diep en een groot deel van de Zeeuwse wateren aan toegevoegd.

Veel van die wateren, in totaal 18 wetlands die 32% van het Nederlandse totaal vormen, waren al eerder aangewezen in het kader van de Ramsar conventie (58 gebieden voldoen aan de criteria), maar die is weinig verplichtend van karakter. Met de aanwijzingen onder de Vogelrichtlijn krijgt de bescherming van deze wetlands nu wat meer handen en voeten en is het aantal "beschermde" gebieden sterk uitgebreid. De aanwijzingen hoeven geen belemmering te vormen voor de bestaande activiteiten in de gebieden, mits ze geen "evidente schade" toebrengen aan de natuurwaarden. Wat evidente schade is moet echter nog duidelijk worden. – *Ruurd Noordhuis*